

**NAGRODA
KUSTOSZ PAMIĘCI
NARODOWEJ
2018**

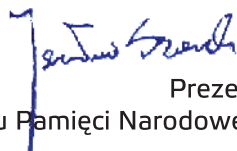
Czcigodni Laureaci, Szanowni Państwo!

Pamięć jest i będzie fundamentem naszej tożsamości. O jej zachowanie dbają ludzie, zwłaszcza nietuzinkowi, wybitni i zaangażowani. Tacy jak Ci, których dziś mamy zaszczyt nagradzać.

Nasza wspólna pamięć nie przetrwałaby bez nich lub byłaby prezentowana jak nudny zapis oficjalnych wydarzeń. To pasjonaci zmieniają opowieść o niej w fascynującą przygodę i relację budzącą dumę nas wszystkich. Historia Polski potrzebuje ich tak samo, jak potrzebuje tworzących ją bohaterów, którzy nie przetrwaliby w naszej świadomości, gdyby nikt o ich czynach nie opowiadał kolejnym pokoleniom i nie zadbał o świadectwo tego, co zrobili dla kraju.

Instytut Pamięci Narodowej – chcąc docenić wartość bezinteresownych wysiłków na rzecz wspólnej pamięci – od kilkunastu lat honoruje zasłużone osoby i organizacje nagrodą Kustosz Pamięci Narodowej. Wyróżnienie to jest przejawem wdzięczności i uznania dla wyjątkowej pracy – wyjątkowych ludzi. I choć ta nagroda jest tylko symbolicznym wynagrodzeniem za wieloletni wysiłek, jaki Kustosze Pamięci wkładają w dzieła, których są autorami, to stała się cenionym wyróżnieniem i dowodem renomy, którą zbudowali jej Laureaci.

Możliwość złożenia podziękowań za Państwa wyjątkowe zasługi to dla mnie szczególny honor i zaszczyt. Dzięki Wam możemy pokazywać całemu światu, że Polacy mają piękną historię – czasami tragiczną, ale też wzniosłą, budującą i budzącą wielki szacunek.

Prezes

Instytutu Pamięci Narodowej

NAGRODA KUSTOSZ PAMIĘCI NARODOWEJ

Nagroda Kustosz Pamięci Narodowej została ustanowiona w lipcu 2002 roku przez pierwszego Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej prof. Leona Kieresa. Inicjatorem wyróżnienia był prof. Janusz Kurtyka, ówczesny Dyrektor Oddziału IPN w Krakowie. Nagroda ma charakter honorowy, a jej laureaci otrzymują tytuł Kustosza Pamięci Narodowej. Ma ona umacniać szacunek dla narodowej przeszłości, chronić wartości, dzięki którym Polska przetrwała przez lata zniewolenia.

Kapituła przyznaje Nagrodę corocznie. Obradom przewodniczy Prezes Instytutu Pamięci Narodowej. W jej skład wchodzi laureaci nagrody i osoby wskazane przez Kapitułę.

Nagroda przyznawana jest instytucjom, organizacjom społecznym i osobom fizycznym za szczególnie aktywny udział w upamiętnianiu historii narodu polskiego w latach 1939–1989, a także za działalność publiczną zbieżną z ustawowymi celami Instytutu Pamięci Narodowej.

Program uroczystości wręczenia nagród
KUSTOSZ PAMIĘCI NARODOWEJ

Wystąpienie inauguracyjne Prezesa IPN

Odczytanie listu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Przedstawienie sylwetek i wręczenie
nagród tegorocznym laureatom

Sędzia Bogusław Nizieński
Marlena Piekarska-Olszówka
Anna Rastawicka
Polski Teatr Ludowy we Lwowie
Stowarzyszenie Huta Pieniacka

Uroczystość uświetni występ Chóru Reprezentacyjnego
Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego

Bogusław
Nizieński

BOGUSŁAW NIZIEŃSKI

Prawnik, sędzia, działacz społeczny. Sercem i duchem związany z Kresami.

Urodził się 2 marca 1928 roku w Wilnie. Miał 11 lat, kiedy wybuchła II wojna światowa. Szkołę podstawową i gimnazjum kończył na tajnych kompletach. Już jako uczeń działał w małej dywersji – rozrzucał ulotki, malował napisy na murach.

W 1943 roku wstąpił do Armii Krajowej w Jarosławiu. Brał udział w Akcji „Burza”. Po wkroczeniu Armii Czerwonej pozostał w konspiracji. Na wiosnę 1945 roku wstąpił do Narodowej Organizacji Wojskowej.

Po wojnie zdał maturę. W 1946 roku wyjechał do Krakowa. Ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim, jednak dopiero po odwilży 1956 roku uzyskał możliwość pracy w sądownictwie. Odmówił wstąpienia do PZPR, za co spotkało go wiele trudności. Jego najbliżsi byli nie tylko inwigilowani, ale i represjonowani, m.in. zamykani w stalinowskich więzieniach.

Po powstaniu „Solidarności” wraz z Adamem Strzemboszem i kilkoma kolegami założył koło NSZZ „S” w Ministerstwie Sprawiedliwości, gdzie pracował w latach 1971–1981. Został wiceprzewodniczącym komisji zakładowej. Uczestniczył w pracach Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych „Solidarności”.

Po 13 grudnia 1981 roku nie podpisał „deklaracji lojalności”, w następstwie czego został przeniesiony z ministerstwa do Wydziału Karno-Rewizyjnego Sądu Wojewódzkiego w Warszawie. W stanie wojennym roznosił ulotki, kolportował „Tygodnik Mazowsze” i bibułę, organizował zbiórki pieniędzy.

Po 1989 roku pełnił urząd Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości ds. Reformy Wymiaru Sprawiedliwości. Od lipca 1990 roku był sędzią Sądu Najwyższego, przeprowadzał m.in. rehabilitację niewinnie skazanych w okresie stalinizmu. W latach 1999–2004, po przejściu w stan spoczynku, pełnił funkcję Rzecznika Interesu Publicznego. Jego obowiązkiem było sprawdzanie oświadczeń polityków i urzędników na temat ich współpracy ze służbami PRL.

Przez lata aktywnie działał w środowiskach kresowych, m.in. w Towarzystwie Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej. Po dziś dzień zasiada w Zarządzie Głównego Związku Piłsudczyków oraz jest honorowym członkiem Związku Polaków na Litwie.

W latach 90. sędzia Bogusław Nizieński został dwukrotnie odznaczony Orderem Odrodzenia Polski (Krzyżem Kawalerskim i Krzyżem Komandorskim). W 2008 roku „w uznaniu znamienitych zasług dla Rzeczypospolitej Polskiej, a w szczególności dla przemian demokratycznych i wolnej Polski, za działalność państwową i publiczną” został odznaczony Orderem Orła Białego – najwyższym polskim odznaczeniem państwowym.

Marlena
Piekarska-Olszówka

MARLENA PIEKARSKA-OLSZÓWKA

Prezes Fundacji „Willa Jasny Dom”. Od lat, kierując się ideą szerzenia prawdy o powojennej historii Polski, popularyzuje wiedzę na temat antykomunistycznego podziemia niepodległościowego po II wojnie światowej.

Urodziła się 17 kwietnia 1979 roku w Łodzi.

Od 18 lat opiekuje się kamienicą położoną przy ul. Świerszcza 2 w Warszawie, w której w okresie od lutego do listopada 1945 roku mieściła się siedziba Głównego Zarządu Informacji Wojska Polskiego. Komuniści urządzili w piwnicach gmachu cele więzienne, a na wyższych kondygnacjach pokoje przesłuchań i biura.

To właśnie w kazamatach budynku przetrzymywano i torturowano polskich bohaterów, nierzadko z bronią w ręku opierających się sowietyzacji kraju. Przez katownię przeszło około tysiąca kobiet i mężczyzn, w tym żołnierzy Armii Krajowej i antykomunistycznego podziemia. Potwierdzeniem ponurej przeszłości tego warszawskiego adresu są wryte na ścianach cel inskrypcje i znaki krzyża, będące dowodem na bestialskie traktowanie więźniów przez funkcjonariuszy GZI WP.

Determinacja oraz zaangażowanie Marleny Piekarskiej-Olszówki w szerzenie prawdy o powojennym oporze przeciw komunizmowi sprawiły, że kamienica przy ul. Świerszcza 2 stała się ważnym miejscem pamięci narodowej na mapie Warszawy. Wiedzę o tym, co działo się za ścianami gmachu, upowszechnia dziś założona w 2013 roku z inicjatywy opiekunki tego miejsca Fundacja „Willa Jasny Dom”. Dzięki dotychczasowym działaniom Fundacji odkryto, zabezpieczono i udostępniono społeczeństwu pomieszczenia dawnego aresztu – dziś są niemyym świadkiem tragicznych losów tych, którzy nie godzili się na sowietyzację Polski.

Marlena Piekarska-Olszówka upamiętnia bohaterską walkę Żołnierzy Wyklętych realizując i współrealizując projekty edukacyjne, m.in. „Seanse w Jasnej” (wraz z Oddziałowym Biurem Edukacji Narodowej IPN w Warszawie) oraz „Ponura przeszłość Willi Jasny Dom”.

Jest współautorką filmu pt. „Ciemna strona Jasnego Domu” oraz wystawy zatytułowanej „Krzyk murów”.

Z wiedzą o polskich bohaterach dociera także do dzieci i młodzieży. Wśród realizowanych przez nią inicjatyw jest m.in. konkurs plastyczny „Żołnierze Wyklęci – Samotni Herosi Partyzantki”, w którym biorą udział uczniowie szkół podstawowych i gimnazjalnych.

Współpracuje z Urzędem do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Instytutem Pamięci Narodowej, Towarzystwem Przyjaciół Warszawy Oddział KOR, Muzeum Niepodległości, Muzeum Powstania Warszawskiego, placówkami szkolnymi, Grupami rekonstrukcyjnymi, organizacjami pozarządowymi.

Od kilkunastu lat bezpłatnie oprowadza zwiedzających po zabytkowych piwnicach WJD oraz udostępnia je do realizacji filmów, teledysków.

W lutym 2018 została odznaczona przez Szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych Medalem „Pro Patria”.

Anna
Rastawicka

ANNA RASTAWICKA

Propagatorka nauczania Prymasa Tysiąclecia, przez lata należąca do grona osób z jego najbliższego otoczenia. *Całe nauczanie Stefana Kardynała Wyszyńskiego przeniknięte jest troską o człowieka, przekonaniem o jego wielkiej godności i pochodzeniu od samego Boga* – pisała Anna Rastawicka o jednym z najwybitniejszych Polaków XX wieku.

Urodziła się 9 czerwca 1944 roku w Warszawie.

W latach 1969–1981, pracując w Sekretariacie Prymasa Polski, była świadkiem heroicznego życia Sługi Bożego, jednego z ojców polskiej wolności, który w latach komunistycznego zniewolenia podtrzymywał ducha narodu. Zajmowała się redakcją przemówień kard. Stefana Wyszyńskiego, a bezpośrednia styczność z wielkim Polakiem ukształtowała ją na przyszłość. Idea służby Polsce i narodowi, której wierny był prymas Wyszyński, była jej zawsze bliska.

Od 1981 roku, pracując w Instytucie Prymasowskim, Anna Rastawicka działa na rzecz utrwalenia duchowego dziedzictwa, nauczania i zachowania pamięci o kard. Stefanie Wyszyńskim. Prowadzi do tego m.in. upowszechnianie jego spuścizny kaznodziejskiej, realizowane poprzez działalność wydawniczą.

Wśród prac opublikowanych przez Instytut Prymasowski, m.in. dzięki pracy redakcyjnej Anny Rastawickiej, szczególne miejsce zajmuje wielotomowe wydawnictwo „Dzieła zebrane” kard. Wyszyńskiego. Innym unikatowym świadectwem nieustrudzonej działalności prymasa są jego osobiste zapiski z lat 1948–1981, publikowane w przewidzianej na 27 tomów edycji „Pro memoria”. Jest to wspólne przedsięwzięcie edytorskie Archidiecezji Warszawskiej, Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Instytutu Pamięci Narodowej i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Anna Rastawicka to także autorka licznych artykułów na temat życia i nauczania Prymasa Tysiąclecia, m.in. na łamach „Niedzieli”, „Przewodnika Katolickiego” i „Naszego Dziennika”. Wiedzę o zasługach wybitnego Polaka krzewi nie tylko wśród czytelników gazet, ale również na spotkaniach w szkołach, parafiach czy uczelniach wyższych. Współpracuje jako konsultant merytoryczny z Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego w Warszawie. Uczestniczy w pracach fundacji Golgota Wschodu.

Anna Rastawicka była świadkiem przyjaźni kard. Wyszyńskiego z Janem Pawłem II, którego miała okazję poznać jeszcze przed wyborem na papieża. Współpracowała także z ks. prałatem Zdzisławem Peszkowskim, innym serdecznym przyjacielem kard. Stefana Wyszyńskiego, ocalonym jeńcem z Kozielska, obrońcą prawdy o Katyniu.

Polski Teatr Ludowy we Lwowie

POLSKI TEATR LUDOWY WE LWOWIE

*Jesteśmy polskiej kultury sztandarem,
Mamy ludzi upajać polskiej mowy czarem,
Mamy polszczyzny być dla innych wzorem,
Poezji naszej być ambasadorem.*

We fragmencie wiersza Piotra Hausvatera – poety, dramaturga i pedagoga, zawiera się istota działalności powstałego z jego inicjatywy na przełomie 1957 i 1958 roku Polskiego Teatru Ludowego we Lwowie.

Od 60 lat prezentuje on bogaty dorobek ojczystej kultury, kontynuując narodową tradycję teatralną. Przez dekady wokół tej szlachetnej idei skupiło się grono profesjonalistów oraz amatorów – aktorów, kompozytorów, plastyków i choreografów. Nie tylko Polaków, ale także Ukraińców i Rosjan zamieszkałych we Lwowie.

W 1968 roku, podczas obchodów jubileuszu 10-lecia istnienia teatru, artyści mieli już na koncie 25 premier i ponad 150 przedstawień, gościnne występy w pobliskich miejscowościach, ale także na kilku dużych scenach Wilna.

Rok później, w trakcie wizyty w Moskwie, lwowski teatr wystawił m.in. „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego – ten ponadczasowy dramat utrzymał się w repertuarze teatru nieprzerwanie aż do października 1981 roku. Drugie dziesięciolecie istnienia polskiej sceny teatralnej we Lwowie zaowocowało też m.in. wystawieniem dzieł Moliera i Szekspira. Wyjątkowym wydarzeniem była premiera „Fantazego” Juliusza Słowackiego, przygotowana specjalnie na obchody 20-lecia Polskiego Teatru Ludowego.

Jesienią 1981 roku jego działalność stanęła jednak pod znakiem zapytania, ze względu na represje wobec artystów ze strony komunistycznych władz Lwowa. Mimo że na początku 1982 roku teatr wznowił działalność, władze nie zezwoliły na powrót do jego starej nazwy (z przymiotnikiem „polski”). Ponownie zaczęto jej używać dopiero w 1993 roku.

Od tego czasu teatr wystawiał sztuki także w wielu miejscach Polski oraz na Zachodzie – m. in. w Szwecji i Wielkiej Brytanii. Ważnym wydarzeniem był występ w Lubaczowie przed Ojcem Świętym Janem Pawłem II podczas jego pielgrzymki do Polski w 1991 roku. Lwowscy artyści zaprezentowali się także podczas uroczystości w Rudkach – z okazji powtórnego pogrzebu i poświęcenia rodowej krypty Aleksandra Fredry.

W 2008 roku, z okazji jubileuszu 50-lecia działalności artystycznej, Polski Teatr Ludowy został uhonorowany Srebrnym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”, przyznawanym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Stowarzyszenie Huta Pieniacka

STOWARZYSZENIE HUTA PIENIACKA

Stowarzyszenie Huta Pieniacka, zarejestrowane w 2008 roku, zrzesza ocalałych z Huty Pieniackiej, ich rodziny oraz osoby podejmujące wysiłki na rzecz godnego upamiętnienia ofiar zbrodni dokonanej na polskich mieszkańcach tej miejscowości 28 lutego 1944 roku.

Tego dnia ukraińscy żołnierze 4. Galicyjskiego Pułku Ochotniczego SS (złożonego z ochotników do dywizji SS „Galizien”) dowodzeni przez niemieckiego kapitana oraz wspierani przez oddziały Ukraińskiej Powstańczej Armii i członków paramilitarnego oddziału ukraińskich nacjonalistów, dokonali pacyfikacji polskiej ludności Huty Pieniackiej. Według szacunków ze śledztwa Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN w Krakowie, zginęło wówczas ok. 850 osób. W Hucie Pieniackiej znajdowali się również Polacy, którzy uciekli z innych miejscowości w obawie przed morderstwami dokonywanymi przez ukraińskich nacjonalistów i wspierających ich chłopów.

W 2005 roku, dzięki staraniom bliskich ofiar oraz inicjatywie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, w miejscu zbrodni stanął pomnik upamiętniający pomordowanych Polaków. – Jesteśmy tu po to, by dowieść, że Polska o nich nie zapomniała – mówił wówczas sekretarz ROPWiM Andrzej Przewołnik, a jego słowa wyznaczyły kierunek działalności powstałego trzy lata później stowarzyszenia.

Obecnie jednym z najważniejszych zadań Stowarzyszenia Huta Pieniacka jest organizacja, we współpracy z Konsulatem Generalnym RP we Lwowie, uroczystości upamiętniających zbrodnię w Hucie Pieniackiej. W 2009 roku zaproszenie do udziału w obchodach 65. rocznicy pacyfikacji wsi przyjęli prezydenci Polski i Ukrainy – Lech Kaczyński i Wiktor Juszczenko.

Stowarzyszenie wydaje też własne publikacje, organizuje zloty motocyklowe, konferencje, wystawy oraz spotkania edukacyjne. Dzięki zaangażowaniu członków udało się m.in. przeprowadzić renowację cmentarza w Hucie Pieniackiej – jedynej pozostałości po wsi, zrównanej z ziemią w 1944 roku.

Członkowie Stowarzyszenia nie tylko pielęgnują pamięć o bolesnej historii, ale też starają się budować dialog polsko-ukraiński – w oparciu o prawdę historyczną. Jednym z przejawów tej działalności jest wsparcie finansowe młodzieży ze szkoły w Hołubicy w obwodzie lwowskim oraz rodzin polskich i ukraińskich.

**DOTYCHCZASOWI LAUREACI
NAGRODY
KUSTOSZ PAMIĘCI NARODOWEJ**

2002

prof. Elżbieta Zawacka
prof. Tomasz Strzembosz
Andrzej Zagórski

2003

prof. Janusz Kazimierz Zawodny
Komisja Historii Kobiet w Walce o Niepodległość
Studium Polski Podziemnej w Londynie

2004

prof. Władysław Bartoszewski
Zespół Redakcyjny edycji Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” w dokumentach
Zofia Leszczyńska

2005

prof. Barbara Otwinowska
gen. Bolesław Nieczuja-Ostrowski
ppłk Stanisław Dąbrowa-Kostka
o. Józef Mońko
Stowarzyszenie „Archiwum Solidarności”

2006

Zakon oo. Paulinów

Eugeniusz i Czesława Cydzikowie

dr hab. Andrzej Krzysztof Kunert

Zofia i Zbigniew Romaszewscy

2007

Paweł Jasienica – nagroda pośmiertna

Halina Martinowa

ks. prałat Wacław Karłowicz

Obywatelski Komitet Poszukiwań Mieszkańców Suwalszczyzny Zaginionych
w Lipcu 1945 r.

2008

Irena i Jadwiga Zappe

Helena Filipionek

Zygmunt Walkowski

Związek Polaków na Białorusi

2009

Eugenia Maresch

ks. Czesław Wala

Ludwik Jerzy Rossowski

Zespół Redakcyjny „Zeszytów Historycznych”

Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie

Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce

2010

prof. Janusz Kurtyka – nagroda pośmiertna

ks. Tadeusz Isakowicz-Zaleski

prof. Jan Łopuski

Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej

Komitet Katyński

Muzeum Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki

2011

Ewa Siemaszko i Władysław Siemaszko

Adam Borowski

Adam Macedoński

Spółeczny Komitet Pamięci Górników KWK „Wujek” Poległych 16 Grudnia 1981 r.

Związek Sybiraków

2012

Julien H. Bryan – nagroda pośmiertna

Zygmunt Goławski

Urszula Ewa Łukomska

Dieter Schenk

Stowarzyszenie „Memorial”

2013

Tomasz Merta – nagroda pośmiertna

Tadeusz Kukiz

Biblioteka Polska w Paryżu

Zdzisław Rachtan

Stowarzyszenie Upamiętniania Polaków Pomordowanych na Wołyniu

2014

Roman Aftanazy – nagroda pośmiertna

Czesław Blicharski

Anatol Franciszek Sulik

Oleg Zakirov

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej

2015

Janusz Krupski – nagroda pośmiertna

Juliusz Kulesza

Kazimierz Piechowski

Muzeum Polskie w Rapperswilu

Andrzej Pilecki

Zofia Pilecka-Optułowicz

2016

Irena Sandecka – nagroda pośmiertna

gen. Janusz Brochwicz-Lewiński ps. „Gryf”

dr hab. Janusz Smaza

Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej

Stowarzyszenie Pokolenie

2017

Prezydent RP prof. Lech A. Kaczyński – nagroda pośmiertna

Janusz Wasylkowski

o. Antoni Herkulan Wróbel

Stowarzyszenie Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów

Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce

1918 · 2018

Patronat Narodowy Prezydenta
Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy
w Stulecie Odzyskania Niepodległości

Patroni Medialni:

www.ipn.gov.pl